

počátku devadesátých let Ralf Dahrendorf. Habermase, Dahrendorfa i Bělohradského – přes jejich rozdílná sociálně psychologická východiska – spojuje důraz na realizaci konceptu otevřené společnosti v postkomunistic-

kých podmínkách. Hlavním úskalím v této situaci jsou ultimativní nároky na jedinou správnou cestu vývoje.

Karolína Růžicková

Kolektiv autorů: *Velký sociologický slovník*

Praha, Karolinum 1996, 2 sv., I 628 s.

Lexika věnovaná určitému vědnímu oboru mohou mít cíle rozličné. Na dolním konci škály těchto cílů stojí slovníky odborných pojmů, sloužící laikovi či začátečníkovi prakticky jako slovníky cizích slov. Výše pak míří lexika, která mimo pojmosloví uvádějí přehledová hesla nejdůležitějších *topoi* oboru a poukazují zde k další literatuře. Nejvyšší stupeň lexikální ctižádosti pak představují slovníky encyklopedické různého rozsahu. Tato lexika pozvedají nárok na reprezentativní, systematickou prezentaci oboru s přihlédnutím k přílehlým disciplínám, jejich přehledová hesla jsou často malými medailónky k vývoji pojednávaného předmětu a základní literatury o něm. Slovníková díla tohoto druhu odrážejí tvář disciplíny v dané periodě a dlouhodobě ovlivňují její recepci v daném jazykovém okruhu. (V oboru sociálních věd reprezentuje tento typ nejvyššího nároku Sillsova *International Encyclopedia of the Social Sciences*.)

Zatímco lexika prvních dvou jmenovaných typů jsou celkem běžná, jsou slovníky encyklopedického charakteru a novějšího data relativně vzácné a nemůže se jimi chlubit každá sociologická, ba ani každá jazyková komunita. To je dáno samozřejmě tím, že práce na takovém slovníku je zdoluhavá a především náročná, jak ohledně redakčního výkonu, tj. výběru a systematiky hesel, stanovení – a hlavně prosazení – jejich standardů atd., tak co se týče zpracování jednotlivých témat. Má-li heslo obsahovat zhuštěnou, a přesto reprezentativní informaci, je zapotřebí, aby se selekce materiálu opírala o rozsáhlou odbornou zkušenost. Uskutečnění encyklopedického slovníku nadto vyžaduje celý tým spolupracovníků těchto kvalit. Proto se seznamy přispěvatelů v dobrých odborných slovnících často čtou jako *Who Is Who* v daném oboru (viz třeba shora zmiňovanou encyklopedii).

Ze všech těchto důvodů je nanejvýš potěšitelnou, a nikoli samozřejmou událostí, předkládá-li Sociologický ústav Akademie věd České republiky s kolektivem autorů veřejnosti *Velký sociologický slovník*, který svým nárokem k encyklopedické formě výslovně směřuje (s. 5). Tomu odpovídá systematika jeho hesláře. Zde jsou předně zahrnuty přehledy jednotlivých teoretických přístupů, podávající informaci jak o dějinách oboru, tak i o jeho současném teoretickém spektru. V kombinaci s hesly informujícími v tomto stylu i o přílehlých humanitních a sociálně vědních disciplínách (zastoupena je zvláště antropologie, etnografie, filozofie, psychologie, jazykověda, demografie a ekonomie) obsahuje *Slovník* široký přehled o vývoji a stavu duchovních a sociálních věd v jejich vzájemném propojení. Systematicky a obsáhle jsou pojednávány i jednotlivé sociologické disciplíny, metody empirického výzkumu jakož i pojmosloví všech zastoupených tematických okruhů. Slovník tak propojuje oblast terminologickou s oblastí výkladovou v interdisciplinárním kontextu a svým rozsahem přesahuje podstatně běžný kánon sociologických lexik.

Jednotlivá hesla jsou zpracována s pečlivostí, která dnes bohužel není samozřejmá. Podávaná informace zahrnuje historickou dimenzi i systematický přehled, dokumentovaný základní literaturou. Přínosem jsou přehledy sociologií národních, obsahující i relativně „exotické“ oblasti, jejich příspěvky k rozvoji disciplíny jsou často překvapivé. Studentům budou pomoci zvláště hesla o sociologii evropské a americké, ale i přehledy k vývoji sociologie domácí. Pozoruhodné je rovněž, že se převážné části hesel daří překlenout nedostatečný přístup k literatuře za časů reálného socialismu, na který poukazují i Alena Vodáková a Miloš Petrusek ve své předmluvě, a dovést prezentaci pojednávaných témat až do blízké přítomnosti. Totéž se dá říci i o systematické hesláře.